

Dilluns negre

Un dilluns d'abril, blanc i perfumat, Bartomeu havia d'anar a carregar a l'única mina de lignit, carbó que en dèiem nosaltres, i havia de marxar de bon de matí amb el camió, per camins on les mules duien els cascots i els garrons mascarats de pols negra i boires minerals. L'Artur, el petit, vaig sentir que li deia a baix de l'empedrat de l'entrada: pare, vull vindre amb vostè... Son pare se'ls volia emportar als dos, a Pepet i a l'Artur, però el gran no els va voler seguir. Es va estimar més estar pel carrer jugant amb els seus amics. Cap a mig matí, ja hauria de tindre fet el dinar, replegava la roba estesa al solà i la fragància del roser que arribava a dalt de tot del barandat, es barrejava amb l'olor del sabó de casa per la bugada, que fèiem a dalt de les golfes amb la mare.

Sense més ni més, es va sentir un espetec que va ressonar per tot el poble. Una fognada enlluernadora i, al mateix temps, una sensació de vertigen. El pit m'anava als mil, bategant amb fúria sense parar. Des de la porta de casa se'm va despenjar un pressentiment obscur, d'una premonició: ai, Pepet, fill meu... Panteixant, començo a córrer cap baix al carrer, i em vaig aviar cap als Quatre Cantons, tal com vaig poder, i en veure que la gent corria cap allà baix al Barranc, sense esma, jo vaig córrer també en la mateixa direcció. Tenia els pèls de punta. Recordo que no em sortia ni la veu, tenia com un nus a la gola. Uns cridaven: ha sigut una bomba,... Hi havia uns xiquets... els altres. Un dia o altre havia de passar... Per l'amor de Déu! Pepet, fill meu!.. encara vaig poder arribar a cridar.

Feia un dia preciós, costa avall, vaig arribar allà baix al Barranc esbufegant i, per culpa del serrafoll, a mi se'm va fer negre i sord... Malena, on vas?... sentia que em cridaven. Vine, Malena, vine... deien uns o altres, volguent-me agafar per apartar-me. La gent em barrava el pas i xocàvem uns amb els altres. El temps s'escolava i jo no entenia res davant de tant horror... Doblegada pels gemecs i bafs de sang, vaig caure arran de terra, agenollada... Els horts de la vora tenien un verd ennegrit... Si tanco els ulls, encara veig el cel encès de primeries de primavera que encara no cremava massa, llavors una llum cendrosa que la tinc clavada a la memòria. Una boira de fum va fer de sudari a tot el poble.

Un soroll infernal i va parèixer que es feia de nit, de tant fum i tantes pols. Esfereïda, vaig començar a caminar sense nord i, a mesura que els meus ulls ja de per sí fosquíssims s'acostumaven a aquella atmosfera dantesca, van aparèixer figures tacades de sang, que corrien i cridaven amb xiquets als braços, que no es movien. Cossos destrossats, que s'anaven apilant. En qüestió de minuts, el Barranc era un sembrat de cadàvers. No es veia res. L'aire s'havia convertit en pols. Però la intensa olor de pólvora i els crits ofegats de qui ho havíem perdut tot, feien intuir la magnitud de la tragèdia...

Al corral de Nyervis, un corral gran i derruït als afores del poble, sempre hi anaven a jugar canalla. Mentre jugaven, van trobar un obús i quatre xiquets, potser els més atrevits, es van ficar a manipular-lo, mentre els altres s'amagaven darrera de les parets que encara quedaven en peu amb les pedres del voltant cobertes de molsa. Gairebé tot ple d'esbarzers. El perill mai respecta als qui li fan front. Cada vegada més engrescats, mentre un aguantava l'artefacte amb l'entrecoix, els altres li donaven cops per desmuntar-lo, fins que va esclatar... i, batec a batec, va provocar la mort instantània a tres d'ells. Quan hi penso, encara ara m'esgarrijo...

Immediatament, després del fort espetec per l'explosió i els crits de socors que clavaven els la canalla que van resultar il·lesos, els crits de l'agonia... va acudir molta gent del poble per veure què havia passat i per intentar socorre'ls. Per desgracia, a part d'un dels xiquets, Bartomeu, el xiquet de Nyervis, als altres no hi havia manera de replegar els seus ossos, dos dels quals van quedar mutilats. Bartomeu, el xiquet, tot i haver-se-li arrencat les cames, encara va morir a la falda de sa padrina, preguntant-li: padrina, que em moriré?... I ja no em recordo res més...

És curiós com arriben a ser les coses. En un demà, enmig de la desesperació dels familiars i la consternació de tot el poble i de veïns dels voltants que van voler participar d'aquell condol, es van celebrar les exèquies d'aquelles dissortades criatures, mortes potser pel seu atreviment o per la seua ignorància. Quan ens hem vam adonar, ja estava a la pau de la son... Sense els auxilis espirituals i amb una aura màgica, ja s'havia enlairat al cel...

Unes campanades tocaven a mort... Les cigonyes del campanar de missa no es van moure del niu i no van gosar ni guaitar al campanar neoclàssic. Tot el matí havien anat tirant plomes blanca per tota la plaça i pareixia una immensa i geomètrica alfombra blanca... Aquella visió terrible ens traumatitzaria a tots, moltes criatures del poble els tres dies següents al bombardeig no van ser capaç de dormir ni un minut. Les campanes tocaven a mort, les campanes eren com les veus dels morts. A hores d'ara, encara sento aquelles campanes... Els pobrets, van ser enterrats al cementiri a dintre de quatre caixetes blanques, en tombes excavades per aquesta ocasió i amb idèntiques làpides funeràries que encara es conserven intactes. Els seus noms eren: Bartomeu de Nyervis, que li faltaven quatre dies per fer els onze anys, Manel de Macià, li faltaven tres setmanes per complir els set anys, Miquel del Roig, de deu anys i el nostre, Pepet, el meu fill, que al juliol hagués complit els nou anys...

La mort de Pepet va ser un cop molt fort que em va deixar estamordida, i m'estava hores i hores inertes, esbalaïda en un forat sense temps, de tanta desesperació. Cada dos per tres, les crisis em feien esclafir a plorar, cridar i delirar. Pensava en els diversos graus de culpa... Si no li hagués deixat anar, si hagués anat amb son pare i son germà. No cal dir que em costava d'agafar el son. Moltes nits, la mare, abans de gitar-se, pujava a casa nostra i em venia a fer una til·la i a fer mitja dotzena de converses. Tinc un buit aquí, recordo que deia jo, posant-me el puny al pit, colpejant-me, un buit que no em deixa viure... Bartomeu, quan em veia esbatollada, em deia: no hi pensis més o et tornaràs boja. Boja ja hi estic!...

Quan pujaven la mare i la meva germana Cinta a casa, sigui a mig matí o a mitja tarda, procurava fer veure que estava desant roba als armaris, amb un aire interior i viciat, o sense bellugar-me, seguida a la cadira baixa. Vet aquí que, gairebé sempre, em trobaven al mateix calaix de l'armari de lluna, on hi tenia desada la roba del xiquet amb infinita tendresa. I sospirava: Ai, Pepet, fill meu,... Ai, Pepet, fill meu!...

La desesperació és eterna. Em vaig tornar eixuta de paraules. Devia dir paraules buides sense sentit. Em sentia la mirada vidriosa pels plors, humida i inquieta. Més endavant, feia veure que llegia a la sala. El meu temperament va

influenciar les meves ànsies per la lectura, la meua sensibilitat nerviosa em feia riure i plorar sense motiu, trencant sovint el meu equilibri. No trobava ni un pensament consolador. Pensaments i il·lusions, ferides i esperances,.. Sovint pensava que jo era una peça sobrant d'un trencaclosques: la família érem el trencaclosques, però havíem perdut peces,... i jo era una peça que no servia per a res. Una barreja de sensacions, vet aquí.

Durant molt temps, quan pensava en ells, treia d'un calaix del secreter de la calaixera els seus retrats entre el brut i el negre, com de color sèpia. Les úniques fotografies que teníem d'ells i les vam fer ampliar i vam dir al fotògraf que només els posés a ells. Moltes nits d'insomni els tenia sempre presents.

Sovint, i més en alguns moments, quan sentia la canalla jugar pel carrer, pensava amb el xiquet: ai, Pepet, fill meu... I quan veia xiquetes, sospirava, aquestes són del temps de Marieta, pobreta... Si me les trobava encarades pel carrer, no podia passar sense cridar-les, abraçar-les i donar-los un bes. Els olorava la vida i les emocions, i me'n tornava cap a casa com si hagués abraçat a la xiqueta... Feia vuit anys que, una matinada del bo de l'hivern, se'ns havia quedat als braços. Llavors, sola en un racó ignorat del quarto del davant, que havia sigut feliç, càlid i perfumat, em feia uns bons tips de plorar...

La vida és molt inesperada. Als trenta-cinc anys, la meua es va aclarir... Ara ja sóc gran, han passat un munt d'anys, però cada tres d'abril encara recordo aquelles quatre criatures anònimes. Així és que, encara que tot això ja queda molt lluny, ens va tocar portar dol i sobreviure la mort dels nostres fills. Els sentiments confosos els uns amb els altres, encara ara m'esgarripen... Per mi, els cels d'abril seran sempre molt difícils de treure-me'ls del cap. Mai més no oblidaré aquell dilluns d'abril, negre i perfumat, de l'any trenta-nou...

Una cadena de circumstàncies van desencadenar el desastre... Explicant-ho ara, ja no té ni cap ni peus. Ara ja no hi ha res a fer. Desitjava amb totes les meves forces tenir la capacitat de fondre'm i que res d'allò fos veritat. Moltes dones com jo ja no vam tenir mai més vida. Aquell dia, només aquell dia, va ser la nostra guerra. La meua guerra... Un dia o altre havia de passar... **LENA**